

Beszámoló az ösztöndíjas év alatt megvalósított munkáról

2011. tavaszán *Huszonnégy óra* munkacímű regénytervem megvalósításához kértem támogatást a Communitas Alapítványtól. Az eltelt év során sikerült kiviteleznem a koncepciót, megírtam a keretes szerkezetű mű vázát és legfontosabb fejezeteit, a munka a végéhez közeledik. A regény főszereplője egy napilap riportere, aki belefáradt lélektelenül végzett munkájába. Aztán váratlanul bizarr ötlete támad: „riportot” készít a tömbházzal, mégpedig egyetlen huszonnégy órás egységben.

Az egyes fejezetekben a mai társadalmunkra jellemző karaktereket, helyzeteket mutatok be. A pincében a hely szellemével készül riport, azzal a céllal, hogy a főszereplő megtudja: mit gondol a fentről a lent; a szárítóban, melyet a lakók főként biciklitartónak használnak, azt tudja meg a riporter, mi mindent elárul a lakók jelleméről, egymáshoz fűződő viszonyáról az, ahogyan egymás kerékpárját a szűkös helyiségben ide-oda helyezgetik. A lakrészeket sorra véve a következő emberi karakterekkel találkozik (hétköznapi szituációk és szereplők): magányos nő (férfiakban csalódott); alkotni képtelen “művész”; istenfélő; férjét megcsaló nő; alkoholista; ideális házaspár; cigánycsalád (a cigányprobléma); unatkozó nyugdíjasok; látszatházasságot élő értelmiségiek; számítógép-megszállott; barátaival tivornyázó vénlegény; a világban helyét nem lelő munkanélküli; politikus; a világ törvényszerűségeit értő, öntelt üzletember, stb. Mindenik elmondja véleményét magáról, helyzetéről és a külvilágról. Amikor a saját lakása kerül sorra (a harmadik emeleten), a riporter önmagával is riportot készít: olyan dolgokat fogalmaz meg, mond ki, melyekre korábban nem gondolt, vagy ha gondolt, mélységesen hallgatott. A lépcsőház a külső világ és a belső világ összekötőjeként kapcsolatrendszerek változásának szemtanúja, sietős szerelmekről, ajtók mögül kihallatszó családi viszályokról és alkoholos agóniákról “számol be” a riporternek. A padlás (mgj.: a tömbház hagyományos, cseréptető szerkezetű) titkos szerelmi kalandok és egy kisfiú repülési szenvedélyének szemtanúja, így bőven van „mesélnivalója” – ezek a fejezetek némiképp szürrealisták lettek.

Az egyes riportfejezetek közötti átjárást, összefüggést, a szerkezeti koherenciát nemcsak a riporter személye biztosítja, hanem az is, hogy egyik lakó utal a másikra, újrameséli annak élettörténetét, a maga szempontjai szerint interpretálva azt. Így végül nem lehet tudni, mi az igazság, pontosabban: relativizálódik az igazság fogalma, ugyanarról az eseménysorról többféle

szemszögből elmesélt történetet szövegeztem meg, ezek párbeszédbe kerülnek egymással, olykor kioltják, máskor továbblendítik egymást.

A riportsorozat végén (visszalépünk a kerettörténet valóságába) a riporter fáradtan, álmatagon megállapítja, hogy ezek után több riportot nincs miért készítenie, mert a huszonnégy órás riportsorozata során mindent megtudott a külvilágról.

Jelen pillanatig mintegy 230.000 leütésnyi szöveget, azaz 70 számítógépes oldalt (kb. 180 könyvoldal) írtam, néhány fejezet letisztázása van még hátra (de a karakterek és alapötletek itt is megszülettek már). Az egyes fejezetek summája az – amit a két „magánriport” között a folyosón megpihenő főszereplő összegez –, hogy az emberi világ kiismerhetetlen, tele van takargatott traumákkal, hétköznapi „tragédiácskákkal”, s hogy az emberek zárkóztak, ugyanakkor alig várják, hogy megnyílhassanak valakinek.

Az ösztöndíjpályázatra beadott koncepció nem módosult jelentős mértékben a megvalósítás során, a cím tekintetében nem jutottam még dűlőre, arra hajlok, hogy a *Huszonnégy óra* helyett a rövidebb, tömörebb, talányosabb **Huszonnégy** kifejezést válasszam.

Némi javítgatás, utómunkát követően néhány fejezetet el is küldök erdélyi és magyarországi folyóiratoknak, ezzel párhuzamosan a kézirat könyv formában való megjelenésének előkészítése is megtörténik.

Köszönöm a Communitas Alapítványnak a bizalmat és támogatást.

Zsidó Ferenc: Huszonnégy óra
(regényrészlet)

Pontosan éjfélkor nyomta le a pinceajtó kilincsét. Az nehézkesen engedett. Látszott, ritkán babrálnak vele. Sokszor talán hetek teltek el anélkül, hogy bárki is idevetődött volna. Persze, azért nem kell az elhagyatottság misztikájára gondolni. Úgy igazából nem tudták kihasználni a tömbház lakói a pincét. Kevés olyan holmijuk volt, amit ott kellett tárolni. Pár család krumplit, almát tartott itt, de az alagsor az itt végigfutó fűtésvezetékek miatt túl meleg és száraz volt, így igazából alkalmatlan a zöldség, gyümölcs tárolására. Eredetileg nem is pince volt ez, hanem egyetlen összefüggő szerelőakna, a lakók parcellázták fel, az ősfoglalás izgalmával, ők alakították ki a kis, egyenként 6–8 négyzetméteres tárolókat, falakat raktak, holmi rozzant ajtókat szereztek, zárat is rá, méreteres lakatokkal. Az így körülhatárolt helyiségek szeszélyes alakúak voltak, a falak a vezetékeket, hatalmas csaptelepeket kerülgetve csak a legritkább esetben zártak be derékszöveget egymással.

Zetelaki Kázmér megindult a lépcsőn lefelé. Vállán táska, benne egy termosz kávé és a diktafonja. Néhány napja a pincében javítási munkálatokba fogtak, Zetelaki Kázmér egyetlen botladozott a szertehagyott szerszámok, csövek között. A világítás gyenge volt, egy szál negyven wattos égő szórogatta halovány sugarait a zezzugos folyosójú alagsorban. Zetelaki Kázmérnak eszébe ötlött, hogy nem ártott volna, ha hoz egy villanylámpát, ugyanakkor meg volt győződve arról, hogy anélkül is boldogulni fog. Körülbelül harmadszor járt itt életében, mégis meglehetősen otthonosan mozgott. Tudta, nemsokára rátalál riortalányára.

Ahogy óvatos léptekkel bennebb haladt az üres zöldségládákkal, befőttes üvegekkel, limlomokkal díszített folyosón, rá is talált. Egy patkány volt, az édesebbik fajtából, keresztben feküdt előtte. A hátán. Nem volt döglött, sőt nagyon is élt. Bajsza meg–megrezdült, szeme furcsán villogott. Fölfelé fordított hasán egy ép alma volt, mit könnyed eleganciával nemrég csórhatott el valamelyik ászokról.

Zetelaki Kázmér megkönnyebbülten nézett le rá, azzal a jóleső érzéssel, hogy na, végre rád találtam, s épp arra gondolt, bemelegítésként megkérdezi, miért a hasán tartja azt a csodaszép almát, mikor a patkány megszólalt:

– Ez a kedvenc mutatványom: a hátamon fekszem, hasamon az alma. Lábaim közé fogom, görgetni kezdem. Igazi zsonglőr vagyok. Sajnos, kevesen nézik meg a produkciómát. Az

embereket nem érdekli az ilyesmi. Csak jönnek nagy sietve, kivesznek a pincéből egy kosár krumplit, s továbbállnak. Engem észre se vesznek. Pedig milyen nagy örömet okoznának egy kis tapssal! Sajnos, sosem kapok tapsot, ezért bánatomban mindig megeszem az almát. Ha kapnék, nem enném meg. Az emberek csak csodálkoznak, miért fogy az almájuk, ahelyett, hogy figyelnének rám, s megtapsolnának. Csupán az egerek lesik meg néha, mit művelek, de őket is az alma érdekli jobban.

Zetelaki Kázmér legyűrte meglepetését, s sietve bekapcsolta diktafonját. Elkezdődött! Ettől a pillanattól kezdve semmit sem szabad elszalasztanom! Azt, hogy a patkány beszél, természetesen vette. Egyebet is.

– Mi szükség van erre a mutatványra? – kérdezte meg nyomban, ahogy a patkány abbahagyta mondandóját, nehogy első riportalánya a bizalmatlanság, netán rossz szándék jelének vegye hallgatását, s eliszkoljon.

– Hát a te riportodra mi szükség van?

– Az emberek szeretnek értelmes dolgokat tenni...

– Ez nem is igaz! Az emberek unalmasak.

– Unalmasak? Dehogyan unalmasak! Az emberek gondolkodnak! Ezzel szemben ti, patkányok...

– Még, hogy gondolkodnak! Csak néznek ki a fejükből, s vegetálnak.

– Tényleg, vegetálnak?

Zetelaki Kázmér nem tudta eldönteni, mulasson-e a szigorú kritikájú patkányon, vagy bosszankodjon fölényessége miatt.

– Igen. Többnyire csak esznek, alszanak, s ürítenek. Ne félj, itt, a pincében pontosan tudom, milyen gyakran! Jól hallom, amikor lezúdul a csöveken életük salakja.

– Engedelmeddel: dolgoznak is!

– Persze, kelletlenül és esztelenül.

Zetelaki a Loranás riportra gondolt, s nyelt egyet. Mégis folytatta az ellenkezést:

– Nincs igazad!

– Ezt mondod te, mert magad is ember vagy. Pedig nem is hiszed...

Zetelaki közbevágott:

– Te meg csak egy patkány!

– Mi az, hogy csak? Mi jogon mondod ezt? Felfuvalkodott vagy és elvakult. Mint minden ember.

Zetelaki Kázmér elképedve hallgatta a patkányt. Hogy az emberi fajra zúduló szitokáradatot megállítsa, megpróbálta megfordítani a beszéd menetét:

– Na, és ti, patkányok? Ti milyenek vagytok? – nézett rá kihívóan.

– Mi? Kitartóak. Ami rólatok korántsem mondható el!

– Ha a hülyeség kitartással társul... – próbálta sarokba szorítani Zetelaki Kázmér a moralizáló szándékú patkányt.

– Na látod, ehhez aztán értetek: kiforgatni a szavakat.

– És ti, patkányok, mihez értetek?

– Mi olykor megharapjuk az embereket...

– És ez jó? – kérdezett vissza kissé ingerülten Zetelaki Kázmér, arra gondolva, hogy az, ami kialakulóban vagy, egyáltalán nem riport, még csak nem is interjú, hanem legföljebb csak egy céltalan párbeszéd. Egy céltalan, kínos párbeszéd.

– Jó, mert legalább tudatosítjuk az emberekben, hogy nekik sem szabad mindent. Mert ők hajlamosak azt hinni, mindent megtehetnek. Hogy elpusztíthatnak minket.

– Büdösek és undorítóak vagytok!

– Ti is...

Zetelaki elképedt. Ismét. Időbe telt, míg összeszedte magát:

– Miért kell gyűlölniük az embereknek és a patkányoknak egymást? Ezt mondd meg, ha tudod!

A patkány hallgatott, mintha gondolkozna, lábaival görgetni kezdte a hasán az almát, majd kisvártatva így szólt:

– Az emberek azt gondolják, nekik több joguk van az élethez...

– Mint a patkányoknak?

– Mint minden más lénynek.

– És te mit gondolsz? – öntötte el a méreg Zetelaki Kázmért.

– Azt, hogy te dühös vagy azért, amiért én nem azt gondolom, amit te...

– Kis nyamvadt provokatőr!

– Na ugye, megmondtam!

Zetelaki Kázmérnak úgy tűnt, a patkány gúnyosan elmosolyodik. Váratlan ötlettől vezérelve előrelépett, és teljes testsúlyával rátaposott a még mindig háton fekvő, védtelen patkányra. Addig nyomta, míg érezte, hogy a patkány gerince roppanva eltörik, bőre alól pedig szaporán serkenni kezd a vér. Ekkor lábát fölemelte, a vért a talpáról utálkozva lerázta, s megirtózva továbblépett.

Miért kellett letapossam, kérdezte meg magától nemsokára. Persze, jól tudta a választ, de magának se merté bevallani. Gyorsan továbbíramodott, megzavarodva, idegesen. A félhomályban többször is megbotlott. A cipője talpára tapadt vérre gondolt, és gyomra összerándult. Rossz előérzete támadt: az első fejezetet elszurta. Diktafonját visszacsúszttatta táskájába, s tovább baktatott a pince zezugos folyosóján. Nem tudta, még mire számíthat. Nem, nem emberrel kívánt találkozni – arra a későbbiekben kellett sor kerüljön –, hanem a pince szellemével – ha van neki ilyesmije. Hogy megtudja azt, amit a mély gondol a magasságról, a kezdet a végről. A sűrűsödő félhomályban elnézegette a falakon kirajzolódó penészfoltokat, ezeket a pimasz vízjeleket, melyek állandóságuk tudatában lenézően tekintenek az emberre. Botladozva haladt előre, a folyosó hosszú volt és zezugos, újabb villanykörte már nem volt, a tárgyak kontúrjai elmosódtak a félhomályban. Valami elsurrant a lába között, csakis patkány vagy egér lehet, gondolta, és megborzongott. Egyre sötétebb lett, ahogy csoszogó, bizonytalan léptekkel beljebb araszolt. Mit keresett, maga sem tudta. Aztán a következő lépésnél nekiütközött egy falnak. Nem volt elég elővigyázatos, kezét nem tartotta maga előtt, így jól bevágta az orrát. Aha, itt a pincének vége. Vége? Vagy ajtó van itt, ami tovább vezet? Lejjebb? Egyáltalán érdemes lenne lejjebb menni? Egy még mélyebb pokolba?

Zetelaki Kázmér elkáromkodta magát, s visszafordult. Be kellett látnia, a tudománya egyelőre csődöt mondott. Aki része a lentnek *vagy* fentnek, az nem képes egyszerre beszélni a lentről *és* fentről.

Ahogy visszafelé ment, a földön megpillantott egy széttaposott almát. Az alma leve kis tócsává gyűlt a széttrancsírozott gyümölcs körül. Zetelaki Kázmér meghökkent. Ez lenne az a bizonyos alma? Amivel a patkány zsonglörködött? De akkor hol a patkány? A patkány, amit szintén széttaposott, aminek gerincét a talpa alatt szétroppanni hallotta? Biztosan nem élhette túl a taposást! Vére szaporán serkent ki a bőre alól, még belei is kibuggyantak. Itt kellene hevernie, a széttrancsírozott almával együtt! De nyoma sincs. Hová tűnhetett? Vagy nem is volt? És akkor a beszélgetés?